

گه ورهیی مانگی موحه رهم و به رۆژوبوونی عاشورا
فضل شهر الله المحرم وأجر صيام عاشوراء

دكتور كه مال صادق ياسين لهك

ماموستا له كۆليژی زانسته ئىسلاميه كانى زانكۆى صلاح الدين- ههوليير -

الدكتور كمال صادق ياسين لك

أستاذ بكلية العلوم الإسلامية بجامعة صلاح الدين - أربيل -

پیداچونه وهی: حاجی ئومید چروستانی

مراجعة: أومید عمر علي

گه ورهیی مانگی موحه رهم و بهر ژوبوونی عاشورا

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وكفى والصلاة والسلام على عباده الذين اصطفى، وبعد:

موسلمانى بهر پيز: دياره مانگی موحه رهم مانگیكى زور مهزن و پيروزه له روانگه ی ئابینی ئیسلامه وه، خوی گه وره له قورئاندا ده فهرمویت: [**إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ ذَلِكَ الْدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ...**] { التوبه: ۳۶ } .

واته: بهراستی ژماره ی مانگه كانی سالی له لای خوا دوانزه مانگه، ئهمه له لوح المحفوظ وله عیلمی خوادادا بریار دراوه، له ورژهی که خوا ئاسمانه کان وزه وی دروست کردوه، چوار له مانگانه زور گه وره و بهر یزن شهریان تیدا قه ده غه کراوه، بهراستی ئه وه یه ئابینی ریک و ته واو وراست که واته له چوار مانگه هیچ جوړه زولم وسته میک مه کهن له خوتان و یه کتری ئازار نه ده ن.

هه روه ها پیغه مبهری خواش (صلی الله علیه وسلم) ده فهرمویت: "السنة اثنا عشر شهراً منها: أربعة حرم ثلاث متواليات ذو القعدة وذو الحجة ومحرم ورجب مضر بین جمادى وشعبان" { رواه الشيخان }.

واته: "سأل دوانزه مانگه چواریان زور بهر پیزو حورمه تن، سییان له داوی یه کترن: (ذو القعدة و ذو الحجة و موحه رهم) وه مانگی ره جه بیش به ته نها که ده که ویته نیوان مانگی جمادی (دووه م) وشه عبان"

دیاره عه ره به کان له پیش هاتنی ئیسلامیش پیزو حورمه تی ئهم چوار مانگه یان زور ده گرت وشه بریان تیدا نه ده کرد هه تا ئه گهر یه کیک تووشی بکوژی باوکی یان کوپی یان برای خوی ببوايه بیزاری نه ده کرد، وه کاتیک ئابینی ئیسلامیش هات زیاتر بایه خیدا به ریز گرتن و بهر ز پراگرتنی ئهم مانگانه، وه بریاریدا که پاداشت وسزای چاکه و خراپه چه ند قات ده بیّت بو خاوه نه که ی، وه خوی گه وره داوی له موسلمانان کردوه که زولم وستهم و گوناوه ئه نجام نه ده ن به تاییبه تی له مانگانه دا.

أبو عثمان النهدي (رحمتهی خوی لی بیّت) دهفه رموویت: "پیشینه و پیاوچاکان سی ده رۆژهیان به بهبه رزی راده گرت، ده رۆژهی کۆتای مانگی رهمه زان، وه ده رۆژهی یه که می مانگی ذو الحجة وه ده رۆژهی سه ره تای مانگی موحه رهم". (لطائف المعارف لاپه ره ۸۵).

هه ربویه ش رافه کاری قورئان أبو قتادة (رحمتهی خوی لی بیّت) دهفه رموویت: "ئه و به ره به یانهی خوا سویندی بی خواردوه (والفجر) به ره به یانی رۆژی یه که می مانگی موحه رهمه". (فتح القدیر ۴۹۲/۵).

دیاره یه کی که له چاکه و به خششی خودا بۆ موسلمانان ئه وه یه که کۆتای مانگه کانی سالی مانگی (ذو الحجة) یه که مانگی هه ج کردن و عیبادهت کردنه، وه سه ره تای مانگه کانی سالی ده ست پیده کات به مانگی موحه رهم که مانگی چاکه کردن و عیبادهت کردنه به تاییه تی عیباده تی رۆژوو گرتن، پیغه مبه ری خوا (صلى الله عليه وسلم) دهفه رموویت: "أفضل الصيام بعد رمضان شهر الله المحرم" {رواه مسلم}.

واته: چاکترین رۆژوو گرتن دوی مانگی رهمه زان به رۆژوو بوونی مانگی موحه رهمه .

دیاره ناوه یانی مانگی موحه رهم به مانگی خوا (شهر الله المحرم) واته: خوا ناوی ئهم مانگه ی داوه ته پال ناوی پیرۆزی خوی، له راستیشدا ئهمه ش مانای زیاده ریزو ته شریف و گه وره یی ئهم مانگه یه .

ئیمام ئیین رجب (رحمتهی خوی لی بیّت) دهفه رموویت: "هه ر که سی که له مانگی (ذو الحجة) به رۆژوو بیّت به تاییه تی رۆژی عه ره فه وه له موحه ره می ش به رۆژوو بیّت به تاییه تی رۆژی عاشورا، ئه و که سه سه ساله که ی کۆتایی هیناوه به عیبادهت کردن وه ده ست پیکی سالی تازه ی عیباده تکردن بیّت ئه وه ئومید ده کریت ئه و ساله ی هه مووی به چاکه بۆ بنوسریت، چونکه هه ر که سی که سه ره تای کرده وه کانی خیر وچاکه بیّت وه کۆتای کرده وه کانی هه ر خیر وچاکه بیّت ئه وه له حوکمی ئه و که سه یه که به رده وام له چاکه کردن دابیّت، واته ساله که ی هه مووی به چاکه بۆ هه ژمار ده کریت له سه ره تای تا کۆتایی وه ئه و ماوه یه ییشی له نیوانیان دایه". (لطائف المعارف لاپه ره ۸۵).

شتیکی روون و ئاشکرایه که مرۆفه کان به رده وام گوناوه تاوان ئه نجام ده دن له به رامبه ری ئه مه شدا ده رگای ره حمتهی خودا کراوه یه بۆ لیبورتن وعه فوکردن، به کردنی چه ند جو ره چاکه یه ک که ده بیته مایه ی سپینه وه ی گشت تاوانه کان، وه یه کی که له م کرده وان به رۆژوو بوونه، به تاییه تی هه ندیک رۆژی دیاریکراو، وه ک رۆژی عاشورا، که رۆژی ده یه می مانگی موحه رهمه، کاتی پرسیار کرا له پیغه مبه ری

خو (صل الله عليه وسلم) دهربارهی پاداشتی بهر ژوبوونی عاشورا فهرمووی: "یکفر السنة التي قبله" {رواه مسلم} .

واته: بهر ژوبوونی ئەو رۆژه ده بیته مایهی سرپینه وهی گوناھی سالی رابردووی ئەو کهسه ". بهر پاستی خیریکی زۆر گه ورهیه، مژده و خووشی بو ئەو کهسهی له دهستی خو نادات، ئەویش بهر ژوبوونی یهک رۆژه که ده بیته هوکاری سرپینه وهی گوناھی سالیکی ته واو، بویه پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) زۆر چاوه پیی هاتنی رۆژی عاشورای ده کرد، وهک ئیبن عباس (رهزای خوی لی بیت) ده فهرمویت: "مَا رَأَيْتَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَحَرَى صِيَامَ يَوْمٍ فَضَلَهُ عَلَى غَيْرِهِ إِلَّا هَذَا الْيَوْمَ، يَوْمَ عَاشُورَاءَ" {رواه البخاري} .

واته: نهم بینوه پیغه مبهری خوا (صل الله عليه وسلم) بگهریت بهدوای رۆژیک تیدا بهر ژووو بیت و به چاکتری دانابیت له رۆژانی تر ته نها ئەم رۆژه نه بیت، واتا: رۆژی عاشورا .

به پاستی رۆژی عاشورا ههر له کونه وه بهر ژوویکی میژوویی گه وره دانراوه، ههروه کو له سه حیجی بوخاری هاتوه: "عن ابن عباس رضي الله عنهما أن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) قدم المدينة فوجد اليهود صياماً يوم عاشوراء فقال لهم رسول الله صلى الله عليه وسلم: «ما هذا اليوم الذي تصومونه فقالوا: هذا يوم عظيم أنجى الله فيه موسى وقومه وغرق فرعون وقومه فصامه موسى شكراً فنحن نصومه. فقال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): فنحن أحق وأولى بموسى منكم فصامه رسول الله صلى الله عليه وسلم وأمر بصيامه" {رواه مسلم} .

واته: کاتیک پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) کۆچی کردو گه یشته مه دینه بینى جوله که کان رۆژی عاشورا بهر ژووو ده بن، فهرمووی: ئەمه چیه؟ ووتیان: ئەم رۆژه زۆر چاک و پیرۆزه، لهم رۆژه دا خوی گه وره گه لی ئیسرائیلی رزگار کرد له دوژمنه که بیان که فیرعه ونه، بویه موسا پیغه مبهر (علیه السلام) لهم رۆژه دا بهر ژووو بوو وهک سوپاسیک بو خودا، ئینجا پیغه مبهری خواش (صلی الله علیه وسلم) فهرمووی: من له موسا (علیه السلام) له ئیوه له پیشترم، خو بهر ژووو بوو، وه داوای له موسلمانانیش کرد که بهر ژووو بن لهم رۆژه دا .

سه له بهر گه وره یی عاشورا قوره یشیه کان له پیش ئیسلامدا له گه ل ئەوهی بت په رستیش بوون لهم رۆژه دا ههر بهر ژووو ده بوون، وه کو دایکمان عائشه رچی الله عنها - ده گیرته وه: "کانت قریش تصوم عاشوراء في الجاهلية وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم يصومه . فلما هاجر إلى المدينة صامه , وأمر بصيامه فلما فرض شهر رمضان ترك يوم عاشوراء, وقال من شاء صامه ومن شاء تركه" {رواه البخاري} . واته: قوره یشیه کان له سه رده می نه فامی پیش ئیسلام لهم رۆژه دا بهر ژووو ده بوون، وه پیغه مبهری خواش (صل الله علیه وسلم)

له پيش پيغه مبهرايه تي عاشورا بهر ژوو ده بوو، و کاتيک کوچی کرد بو مه دینه له سالی يه که می کوچی به خوی عاشورا بهر ژوو بوو وه فهرانيشی کرد به موسلمانان که هه مووان بهر ژوو بن تا کو سالی دواتر ژوووی په مه زان فهران کرا، به لام کاتيک ژوووی ره مه زان فهران کرا وازی له بهر ژوو بوونی عاشورا هینا وه کو فهران، پاشان فهران مووی: ئه وهی حه ز ده کات با بهر ژوو بیئت، وه ئه وهی حه ز ناکات با بهر ژوو نه بیئت .

چونکه بووبه سونه ت پاش فهران بوونی ره مه زان، ئه مه پای زور له زانایانه که يه که م جار بهر ژوو بوونی عاشورا فهران واجیب بوو پاشان بوو به سونه ت .

دوای هاتنه خواره وهی ئایه تی ژوووی ره مه زان له سالی دووه می کوچی .

وه له بهر گرنگی ئه و رژه هاوه لانی بهر پیز ژووویان به مناله کانیشیان ده گرت، وه ک له بوخاریدا هاتوه که خاتوو ربه یعی کچی موعه وه ذ (خوای لی پازی بیئت) ده گیر پته وه و ده لیت : أرسل النبي صلی الله علیه وسلم غدا عاشوراء إلى قري الأنصار من أصبح مفطرا فليتم بقية يومه ومن أصبح صائما فليص قانت : فکنا نصومه بعد ونصوم صبياننا ونجعل لهم اللعبة من العهن فإذا بكى أحدهم على الطعام أعطيناه ذاك حتى يكون عند الإفطار . { رواه البخاري } .

واته: پيغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) زور سوور بوو له سه ر بهر ژوو بوونی عاشورا، بویه له سالی يه که می کوچی به یانیه که ی رژی عاشورا هه والی بو گوند ولادیکانی ئه نصار نارد که هه ر که سیک بهر ژوو نیه، واته شتی خوار دووه با هیج نه خوات تا ئیواره، وه هه ر که سیک بهر ژوووه با ژوووه که ی ته واو بکات، وئهم ئا فراه ته سه حابییه ده فهران مویت: دوای ئه م فهرانه ی پيغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) عاشورا بهر ژوو ده بووین و ژووومان به مناله کانیشمان ده گرت، وه یاریمان له خوری بو دروست ده کردن، ئه گه ر برسبیان ببوایه و و گریابان مه شغو لمان ده کردن به یاری تا کاتی ئیواره و ژووو شکاندن .

به پراستی پيغه مبهری خودا (صلی الله علیه وسلم) گرنگی زوری ده دا به بهر ژوو بونی ئه م رژه، وه ک جابر بن سمره - ره زای خوای لی بیئت - ده فهران مویت: "کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یأمرنا بصيام يوم عاشوراء ويحثنا عليه ويتعاهدنا عنده... " { رواه مسلم } .

واته: پيغه مبهری خودا (صلی الله علیه وسلم) فهرانی پیده کردین که عاشورا بهر ژوو بین وه زور هانی ده داین وه زور لی دووباره ده کردینه وه .

چه ند تیبینی وروونکردنه وه یه کی به سوود وگرنگ له باره ی ژووو گرنتی ئه م رژه وه :

۱- سونهت وایه لهگهڵ بهرۆژووبوونی عاشورا رۆژیکی تر بهرۆژوو بییت یان پیشتتر یا دواتر، واته: یا نۆی موحه رهم یان یانزهی موحه رهم چونکه پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) فهرموویه تی: "لإن بقیت إلى قابل لأصومن التاسع" {رواه مسلم} .

واته: ئەگەر لهژياندا بم سالیکی تر رۆژی نۆیه می موحه رهمیش به رۆژوو ده بم، بهلام پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) وهفاتی کرد و لهژياندا نه ما تا بهرۆژوو بییت وهک ئاشکرایه، وهئه مهش بو جیاوازی لهگهڵ رۆژووی جوله کهکان بوو، چونکه ئەوان ئەم رۆژه یان کردبوو جهژن، بۆیه هه ندیک له زانایان وهک ئیبن القیم (پهحمه تی خوای لیبییت) ووتویه تی: بهرۆژووبوونی عاشورا سی پله وپایه یی هه یه: -

یه کهم: بهرۆژوو بوونی نۆیه م وده یه م و یازدهی موحه رهم ئەمه یان چاکترین و بهرترترین پله یه .
دووهم: بهرۆژوو بوونی ده یه م و یانزهی موحه رهم .

سییه م: بهرۆژوو بوونی ده یه می موحه رهمه واته ته نها عاشورا. (زاد المعاد ۶۳/۲).

زانایانی شافیعی (پهحمه تی خوایان لیبییت) فهرموویانه: ئەگەر نۆیه م بهرۆژوو نه بوو ئەوه سونه ته رۆژی یانزه بهرۆژوو بییت، وهک له کتیبی (مغنی المحتاج ۵۹۶/۱) دا هاتوو ه: " فإن لم یصم معه تاسوعاء سن إن یصوم مع الحادی عشره بل نص الشافعی فی الأم والإملاء علی استحباب صوم الثلاثة " ، واته: ئەگه نۆیه م بهرۆژوو نه بوو سونه ته رۆژی یانزه بهرۆژوو بییت، به لکو ئیمامی شافیعی (پهحمه تی خوای لیبییت) له کتیبی (الأم) به دهق فهرموویه تی: سونه ته هه رسی رۆژه که بهرۆژوو بییت، واته: (نوو ده و یانزهی موحه رهم).
بروانه: (حواشی الشروانی و تحفة المحتاج ۴۵۶/۳، ونهاية المحتاج ۲۰۷/۳) .

وهحیکمه تی ئەمهش له مه ده رده که ویت زیاده گرنگی وئیحتیات کردنه بۆ به ده ست هینان وپیکانی پاداشتی ئەم رۆژه یه، چونکه له وانیه یه هه له کرابییت له دیاریکردنی سه ره تاو رۆژی یه که می مانگی موحه رهم به زیاد وکه می - رۆژی عاشورای بهر نه که ویت ئەگەر ته نها ئەم رۆژه بهرۆژوو بییت، وههروه ها جیاوازی وپیچه وانه کردنی عیباده تی جوله که کانیشه به وهی که له گه ل عاشورا رۆژیکی پیشتتر یان رۆژیکی دواتری له گه ل بهرۆژوو بین، ئەمهش پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) وای چهز کردوو ه چونکه ئەوان ته نها رۆژی ده یه م بهرۆژوو ده بوون، بۆیه فهرموویه تی: " خالفوا اليهود صوموا یوما قبله أو یوما بعده " {صحيح ابن خزيمة 290/3، ومسند أحمد 2155} .

۲- بنه مای ئاینی گشت پیغهمبه ران یه که، وهه مووان بران ویهک سه رچاوه یان هه یه، وه پیغهمبه ری خویمان (صلی الله علیه وسلم) و ئومه ته که ی له پیشترن له موسا له جوله که کان، چونکه پیغهمبه ر (صلی الله علیه وسلم) و ئومه ته که ی ئیمان یان هیناوه به گشت پیغهمبه ران و په یامه کان یان، به لام ئه وان بر وایان نه هیناوه به محمد و عیسا و موسا و ئیبراهیم و پیغهمبه رانی تر- علیهم السلام-، خوی گه وره ده فه رمویت: **[إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ]** { ال عمران : 68 } .

واته: بیگومان نزیکتزین کهس له ئیبراهیم - علیه السلام - و دوسترین کهس بوئ ئه وان هه له ئومه ته که ی خوی که وه ختی خوی ئیمان یان پی هیناوه و په پره ویان کردوه و شوین که وه تی بوون، هه روه ها ئه م پیغهمبه ریه که موحه مه ده (صلی الله علیه وسلم) وه ئه وان هه شن که باوه ریان پی هیناوه، نهک جوله که و گا وره کان، که واته خو شه ویستی په پره وی کردن به سه رزاره کی نابیت، وه خواش پشت و په ناو پاریزه ری گشت ئیمان دارانه و یارمه تیان ئه دات.

۳- شوکری خوا کردن و ده ر برینی خو شی به سه رکه وتنی موسلمانان کاریکی پیویسته، وهک پیغهمبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) چون دلخوش بوو کاتیکی بیستی رژی عاشورا رژی سه رکه وتنی موسا پیغهمبه ر - علیه السلام- وگه لی ئیسرائیله به سه ر فیرعه ون و دارو ده سته که ی.

۴- مه به ست له سرینه وه ی تاوانه کان تاوانه بچوکه کانه چونکه گوناھی گه وره توبه ی تایبه تی ده ویت، ئیمام النووی (په حمه تی خوی لیبت) ده فه رمویت: "ئو کرده وانه گونا هه بچوکه کان لاده بات، ئه گه ر گونا هی بچوکی نه بیت ئه وه به ئومیدین گونا هی گه وره ی سوک بکات، ئه گه ر گونا هی گه وره و بچوکی نه بیت ئه وه پله ی زیاتری پیده دریت له چاکه کانی زور ده بیت". (المجموع ۳۸۲/۶).

ئیمام ئیبن تیمیه (په حمه تی خوی لیبت) ده فه رمویت: "ده ست نوپژگرتن و نوپژکردن و بهر ژوبوونی ره مه زان و عه ره فه و عاشورا ده بیته مایه ی سرینه وه ی ته نها گونا هه بچوکه کان". (الفتاوی الکبری ۳۴۲/۵).

هه ندیک له زانایان رایان وایه: که بهر ژوبوونی ئه م رژه هه موو تاوانه کان لاده بات گه وره و بچوکه، چونکه ده قی فه رموده که ((یکفر)) گشتگیره و جووری تاوانه که ی دیاری نه کردوه.

ئاگاداری: ئه نجامدانی ئه م کاره چاکانه هه رچه ند زوریش بن نابیته هوی سرینه وه ی تاوانی خواردنی مافی خه لک، چونکه ئه مه ته نها له ریگای گپرانه وه ی بو خاوه نه که ی یان گه ردن ئازاد کردن له لایه ن خاوه ن مافه وه چاره سه ر ده بیت.

۵- ئەگەر موسلمانیک نهیتوانی پوژئیکی تر به پوژوو بیئت و هتهنها عاشورا به پوژوو بوو ههر دروسته با پوژئی جومعهش بیئت، إن شاء الله پاداشتی عاشورای ههر بو دهنوسریت.

۶- پرووداوی شهید کردنی پیشهوا حوسهینی کوری ئیمامی عهلی (رهزاو پهحمهتی خوا لهخوی ولهباوکی بیئت) هیچ په یوه ندیهکی نیه به پوژئی عاشوراوه، چونکه پیشهوا حوسهین له سالی چوارهمی کوچی له مه دینه له دایک بووه، وه له پوژئی جومعهی دهی مانگی موچه رهمی سالی ۶۱ کوچی له که ره به لا له عیراق به زولم شهید کرا وله ته مه نی ۵۸ سالی دابوو، وفه رمان کردن به به پوژوو بوونی عاشورا پیش له دایک بوونی ئەم پیشهوا خو شه ویست و به پیزه یه (رهزاو پهحمهتی خوی لی بیئت) به چه ند سال. له کوتا بییدا: دوی خویندنه وهی ئەم بابته به پیزه کهم نه که ی ئەم پاداشته گه وره یه له ده ست خوت بدهیت به ههر بیانویهک، له وانیه سالیکی تر نه مینیت بوئم پوژه، بویه پشت به خوا به سه ته و خوت ومال و که سوکارت به پوژوو بین ههر سی پوژه که، یان روژی نو یه م و ده یه م، یان ههر ته نها عاشورا که ش بیئت، وه له کاتی روژوو شکانت به سوژی خوتان برای بچوکتان له بیر نه کهن له دوعای خیر به تاییه تی وه موسلمانان به گشتی، خوی گه وره کاری خیر له هه مووان قه بول بکات.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین.

